

Az azerbajdzsáni közpénzügyi tanulmányok helyzetének értékelése: a szakértői interjúk kvalitatív adatelemzése

Ibrahim Niftiyev¹

ABSZTRAKT: A közpénzügyek tudományos, és társadalmi kérdésnek számítanak az olajban gazdag országokban, ahol a holland betegség és a természeti erőforrások átka miatt még nem alakult ki az átláthatóság és az intézményi ellenőrzés és egyensúly. Általában az ökonometriai és statisztikai kutatási cikkek átfogó képet adnak, de nem helyezik kontextusba az ilyen országok közpénzügyeinek kihívásai mögött rejlő mélyebb kérdéseket. E tanulmány célja a szakértői vélemények szisztematikus és részletes elemzése az állami pénzügyekkel kapcsolatos tudományos tanulmányok állapotának vizsgálata érdekében Azerbajdzsán példáján – egy kicsi, nyitott, olajban és földgázban gazdag országban. E cél elérése érdekében harminc strukturált e-mail interjút gyűjtöttek össze és elemeztek kvalitatív adatelemzési (QDA) módszerekkel, mint például tematikus elemzés (TA), együttes előfordulási elemzés, szófelhő-vizualizáció és reflektív írás. A QDA eredményei azt mutatták, hogy az akadémiai tanulmányok jelenlegi állása nem fedi le az azerbajdzsáni közpénzügyek átfogó tudományos elemzését a várt módon; a transzparencia és az elszámoltathatóság a fő intézményi akadályok, amelyeket a közpénzügyek kontextusában kell vizsgálni; az állami költségvetési kiadások és bevételek optimalitását és hatékonyságát a közeli jövőben a fiskális fenntarthatóság elérése érdekében végrehajtandó politikai reformokkal együtt kell elemezni. Ezek az eredmények ráirányítják a figyelmet egy ritkán elemzett témára, amely érdekes lehet a politikai döntéshozók és az akadémikusok számára, és alternatívát kínálnak a hagyományos irodalomáttekintésekhez és bibliometriai tanulmányokhoz.

KULCSSZAVAK: azerbajdzsáni gazdaság, szakértői interjúk, közpénzügyek, kvalitatív tanulmány, tematikus elemzés

JEL-KÓDOK: A10, E62, H60

DOI: https://doi.org/10.35551/PFQ_2025_4_2

¹ PhD, az Azerbajdzsáni Állami Közgazdaságtudományi Egyetem Nemzetközi gazdálkodási és Üzleti Tanszék oktatója

Bevezetés

A pénzügyi ellenőrzés, mint a közigazgatás és az állami politika része egy globalizált és integrált gazdaságban, biztosítja a pénzügyi helyességet és ellenőrzi a gazdasági folyamatokat az állami gazdaságpolitika hatékony végrehajtása és a pénzügyi források optimális kihasználása érdekében (Huseynov, 2019). A nemzetközi szakirodalomban megjelenő közpénzügyi tanulmányokat rendszeresen követni kell, mivel ezek fontos betekintést nyújtanak abba, hogy a kormányzati politikák hogyan befolyásolják a gazdasági stabilitást, az erőforrások kihasználását és a társadalmi jólétet (Stiglitz, 2000; Chugunov et al., 2021). A megfelelő fiskális politikák kidolgozásához, az átláthatóság és az elszámoltathatóság biztosításához, valamint az olyan kérdések kezeléséhez, mint a jövedelemelosztás és a gazdasági növekedés, szükséges a közpénzügyek megértése, különösen az erőforrásokban gazdag kis országokban (Sachs & Warner, 1997; Collier & Hoeffler, 2005).

Az azerbajdzsáni közpénzügyek dinamikájának realitásai komoly aggodalmakat vetnek fel a kormányzati bevételek és kiadások hosszú távú fenntarthatóságát illetően mivel az állami költségvetés erősen támaszkodik az olajalaptól (SOFAZ) származó befizetésekre, amely fölött a kormány kizárólagos ellenőrzést gyakorol a SOFAZ kiadásai felett (Guliyev, 2009; Mehdiyev, 2021). A nehézségek okai között szerepel még a gazdasági tevékenységek erős koncentrációja a fővárosban, Bakuban és környékén (Guliyev, 2009), az erőforrások feletti gyenge állami ellenőrzés (Lücke, 2010), valamint az akadémiai és civil társadalmi szféra alacsony aktivitása a közpénzügyek kezelése terén (Aslanli, 2018). Mindezek ellenére Azerbajdzsánnak sikerült leküzdenie a szegénységgel és a vagyonfelhalmozással (Maharramov, 2010), a nemzetvédelemmel és a szeparatizmussal (Khalilzada, 2024) kapcsolatos jelentős gazdasági problémákat, elsősorban az olajbevételeknek köszönhetően. Az utóbbi időben Azerbajdzsán jelentősen előrelépett az Open Budget Survey (Nyílt Költségvetési Felmérés) rangsorában, ahol 125 ország közül a 23. helyre emelkedett (International Budget Partnership, 2023). Azerbajdzsán tehát érdekes esettanulmánynak ígérkezik a közpénzügyek terén, de a témában megjelent tudományos munkák más képet mutatnak.

Első ránézésre az Azerbajdzsán közpénzügyeiről szóló tudományos publikációk szétszórtak és rendszertelenek. Bár megjelennek, de publikációk, ezek főként nemzetközi szervezetek jelentései és médiatartalmak. Az államháztartás területén a múltbeli, a jelenlegi és a jövőbeli publikációkról szisztematikusabb ismeretek megszerzéséhez a szakértők – közgazdászok, üzletemberek, tudósok stb. – értékes információforrást jelentenek, amelyeket kvalitatív kutatási módszerekkel (pl. Braun & Clark (2012) TA, ko-okkurrencia-elemzés, reflektív írás) lehet elemezni. Az azerbajdzsáni közpénzügyek mélyreható megértése elengedhetetlen a fenntartható gazdasági növekedés és fejlődés, valamint a makroprudenciális reziliencia szempontjából. A jelenlegi esettanulmány más, olajban gazdag kis országok számára is hasznos lehet, ahol a közpénzügyek a nemzeti gazdasági rendszerben törékeny mechanizmusnak számítanak.

Tanulmányában a szerző intenzíven foglalkozik a holland betegség, a természeti erőforrások átka, a deindustrializáció és az állam szerepe az azerbajdzsáni gazdaságban témákkal, amelyekben a közpénzügyek mindig közvetlenül vagy közvetve érdekes

elemek voltak. A tanulmány kutatási kérdése a következő, hogy a jelenlegi kihívások, a jelenlegi helyzet és a jövőbeli irányok az azerbajdzsáni közpénzügyi kutatások területén megjelenő tudományos publikációk tekintetében. A tanulmány fő célja az azerbajdzsáni közpénzügyek területén megjelenő tudományos publikációk múltjának, jelenlegi helyzetének és jövőbeli irányainak értékelése. A fő kutatási módszerként a gyűjtött szakértői interjúk szövegelemzését választották. A kutatás módszere: szakértői interjúk szövegelemzése, kvalitatív kódos együttes előfordulásának elemzése.

Az adatokat a szerző e-mailes interjúk segítségével gyűjtötték, az elemzéseket pedig szoftveres támogatással végzett kvalitatív adatelemzéssel hajtották végre. Mivel a szerző tudomása szerint Azerbajdzsánban gyakorlatilag nincs angol nyelvű kutatás ebben a témában, ez a munka jelentős hiányt pótol azzal, hogy értékes betekintést nyújt az érdekelt felek (azaz kormányzati szervek, állami intézmények és egyetemek) számára. Az azerbajdzsáni gazdaságra irányuló tudományos kutatások iránti politikai és tudományos érdeklődést ki kell használni. Ráadásul a volatilis olajárak és az átfogó intézményi mechanizmusok hiánya növeli e téma fontosságát mind a helyi, mind a nemzetközi olvasók számára.

Öt alapvető téma és a szakértőkkel készített harminc e-mailes interjúból származó különböző nem tematikus kategóriák alapján a kutatás azt mutatja, hogy az azerbajdzsáni közpénzügyekkel kapcsolatos tudományos munka jelenleg nem kielégítő, és jelentős fejlesztésre szorul. A szakértők meghatározták a közpénzügyekkel kapcsolatos tanulmányok prioritási területeit, ideértve az állami költségvetési kiadások optimalitását és hatékonyságát, a költségvetési bevételek strukturális kérdéseit, az olajbevételektől való függőséget, valamint a szilárd intézményi mechanizmusok és szabályozások szükségességét. Hangsúlyozták továbbá a szigorú tudományos megközelítések alkalmazásának fontosságát, konkrét kutatási módszertanokat javasoltak, és azonosították a felmerülő kérdéseket és kihívásokat. Ezeket az eredményeket alátámasztják az adatkészletből származó közvetlen idézetek, egy szófelhő-vizualizáció és egy reflekt.

A tanulmány első része az 1990-es évek eleje és 2024 közötti időszak közpénzügyi szakirodalmát tekinti át amely lehetővé teszi az azerbajdzsáni közpénzügyek főbb kérdéseinek és lehetséges irányainak azonosítását. A második rész a kutatás tervezését, az adatgyűjtést és a módszertant ismerteti. A harmadik rész a QDA eredményeit tartalmazza. A tanulmány végül következtetések levonásával és javaslatok megfogalmazásával zárul.

Irodalomáttekintés

1990 és 2000 között Azerbajdzsán közpénzügyeiről megjelent publikációk száma csekély, és gyakran csak rövid említésekre korlátozódnak a jelentésekben. Dabrowski (1996) megjegyezte, hogy az azerbajdzsáni reformok az első karabahi háború miatt megakadtak, és az olajból származó kormányzati bevételek növekedését jósolta. Figyelmeztetett, hogy ha az 1990-es évek elején nem történnek határozott reformok, ez az azerbajdzsáni gazdaság későbbi szakaszaiban kihívásokhoz vezethet. Singh és Laurila (1999), Kaser (2003) és Mahnovski (2003) aggodalmukat fejezték ki Azer-

bajdzsán közpénzügyei miatt, rámutatva a nem megfelelő politikai és intézményi reformokra, az olajbevételektől való függőségre és a 1990-es évek végén tapasztalt rent-seeking magatartásra. Ezek a tanulmányok azonban nem közvetlenül az ország közpénzügyi problémáival foglalkoztak, hanem inkább bizonyos szakértők általános megfigyeléseit és várakozásait tartalmazták.

Néhány korai tanulmány a magánszektor és a fiskális politika dinamikáját vizsgálta az államháztartáshoz viszonyítva. Például Eyubov (2000) aggodalmát fejezte ki az állam korlátozott bevételi lehetőségei miatt, amelyek a széles körű vállalati bezárásoknak és a magas munkanélküliségnek tudhatók be, míg Muradov (1997) rámutatott a reformok hatástalanságára az azerbajdzsáni államháztartás újraélesztése terén. Ezek a tanulmányok figyelmeztettek a magánszektorra való támaszkodás potenciális kihívásaira a hatékony adóbeszedés terén. A későbbi publikációk a költségvetési rendszerek és a fiskális intézmények reformjainak minőségére összpontosítottak, és bár elismertek bizonyos előrelépéseket, rámutattak a 2000-es évek elejéig fennálló tartós hatékonysági hiányosságokra és fiskális fegyelmetlenségre is.

Azerbajdzsán függetlenségének első éveiben az adatok elérhetősége és átláthatósága komoly kihívást jelentett a közpénzek értékelése és felmérése szempontjából. A hatóságok gyakran csak korlátozott információkat szolgáltatottak a nagy speciális alapokba történő átutalásokról. Például az 1998-as költségvetésben 340 milliárd manatot különítettek el az állami szociális védelmi alap számára, ami a teljes bevétel 11,1%-át és a kiadások 9,0%-át tette ki. A kisebb alapok, például az útkarbantartásra és környezetvédelmi kezdeményezésekre szánt alapok általában nem szerepeltek a törvényhozók költségvetésében. Makhmutova (2004) megvizsgálta a költségvetés átláthatóságát Kazahsztánban és Azerbajdzsánban, és hangsúlyozta a parlamenti ellenőrzés és a közvélemény figyelmének fontosságát. A legfontosabb ajánlások között szerepelt a költségvetési dokumentáció javítása és a folyamatok nemzetközi szabványokhoz való igazítása, ami megerősítette Azerbajdzsán fiskális helyzetét és támogatta a reálszektor az olajból finanszírozott kiadások révén.

A 2008–2009-es és a 2014–2015-ös válság idején az azerbajdzsáni állami költségvetés nagy ingadozást mutatott, mivel a SOFAZ-tól érkező átutalásoktól függ (Hajizada et al., 2015). A regresszióelemzés azt mutatja, hogy az olajtermelés vagy az olajárak 10 százalékos változása 8,2 százalékos ingadozást eredményez a kormányzati bevételekben (Aslanov, 2015), míg a nem olajszektor bevételeinek rugalmassága szinte egy az egyhez. Aslanli (2015) megjegyezte, hogy a fiskális fenntarthatóságot alássa az olajbevételektől való függőség és a nem olajipari szektor gyenge növekedése. Bár a SOFAZ-hoz hasonló szuverén vagyonalapok segítenek kezelni ezt a volatilitást, a jelentős közkiadások és az olajbevételek potenciális csökkenése állandó kockázatot jelent. A gazdaság diverzifikálása és a fenntartható jövedelem-megközelítés bevezetése elengedhetetlen a közpénzügyek stabilizálásához.

A közberuházások átgyűrűző hatásairól szóló szakirodalom különböző hatásokat mutat az azerbajdzsáni gazdaság olajszektoron kívüli növekedésére. Aliyev és Mikayilov (2016) megállapította, hogy a szociális kiadások ösztönzik a nem olajipari növekedést, míg a tőke- és egyéb kiadások negatív hatással vannak, ami aláhúzza a stratégiai kiadások fontosságát. Aliyev és Nadirov (2016) hangsúlyozta, hogy az

olajbevételek fellendülését követő közelmúltbeli olajár- és termelésesökkenés szükségessé teszi a nem olajipari szektor fejlesztésére való átállást és a költségvetés hatékonyabb elosztását. Ezzel szemben Guskhani (2019) azzal érvel, hogy Azerbajdzsán fiskális politikája tudományos megközelítéseken és hatékony kiadások kezelésén alapul, annak ellenére, hogy olyan kihívásokkal kell szembenéznie, mint az adók erős centralizáltsága. Ahmadov (2016) hozzáteszi, hogy a hagyományos gazdaságpolitikák az intézményi gyengeségek miatt meginghatnak, és hangsúlyozza a megbízható statisztikák és hatékony fiskális mechanizmusok szükségességét. Ha az államháztartás dinamikája ennyire összetett, akkor az egyes részekre rávilágító tanulmányoknak többdimenziósaknak és mélyrehatóaknak kell lenniük.

Számos fontos esemény és tendencia befolyásolta Azerbajdzsán államháztartásának helyzetét. Különösen a COVID-19-járvány vezetett a szociális kiadások növekedéséhez, és a 2021-es költségvetés az anticiklikus fiskális politikákra összpontosított. Ezek az intézkedések magukban foglalták az egészségügyi és szociális programok finanszírozásának növelését, amelyet a SOFAZ nagyobb átutalásai és a költségvetési szabályok ideiglenes felfüggesztése támogatott (Gasimova, 2020). A 2022-es költségvetés továbbra is prioritásként kezelte a szociális kiadásokat és a gazdasági fellendülést, miközben javaslatot tett a belföldi adósságpolitika kiigazítására és a külföldi hitelfelvétel lehetőségeinek feltárására (Gasimova, 2020). Újabb tanulmányok, például Ahmadov (2022) kiemelik Azerbajdzsán olajbevételektől való függőségét, és rámutatnak a kapcsolódó volatilitásra és a teljesítményalapú költségvetés végrehajtásának kihívásaira, amikor az olajárak ingadoznak (Bayramov, 2021). Bağırzade (2023) továbbá rámutatott bizonyos geopolitikai alapú nemzetközi gazdasági fejleményekre, mint például az Oroszországra kiszabott szankciók, amelyek bizonyos mértékben növelték az azerbajdzsáni gazdaság iránti érdeklődést, az új gazdasági együttműködési és fejlesztési lehetőségek a második karabahi háború után, a Kínai Övezet és Út Kezdeményezés egyik fontos láncszemének számító Közép-folyosó növekvő jelentőségét, amelyen Azerbajdzsán is fekszik, valamint az Európai Unió és Azerbajdzsán közötti gazdasági és energetikai együttműködés további elmélyülését. Ezeket a szempontokat azért vitatták meg, hogy elősegítsék Azerbajdzsán pandémiát követő helyreállítását, hatékony intézményekkel és közpénzügyi gazdálkodással együtt.

A szakirodalom egy másik ága a kormányzati kiadások gazdaságra gyakorolt hatását vizsgálja. Zeynalli és Hasanoğlu (2022) elemezte a kormányzati kiadások különböző összetevőit és azok hatását Azerbajdzsán gazdasági növekedésére 2000 és 2021 között. Tanulmányuk megállapította, hogy az oktatásba, a gazdasági fejlesztésbe és a szociális programokba történő beruházások pozitív összefüggésben állnak a növekedéssel, míg az egészségügyre és a kutatásra fordított kiadások váratlanul negatív korrelációt mutattak. Ez az eredmény összhangban áll a nem olajipari GDP-t támogató kormányzati intézkedések hatékonyságával kapcsolatos aggodalmakkal, például az egyes termelők számára biztosított adómentes befektetési tanúsítványok hatékonyságával, amely továbbra is bizonytalan (Mehdiyev, 2021).

Kalbıyev és Seyfullalı (2024) tesztelte a kormányzati kiadások és a GDP közötti BARS-görbe kapcsolatát, és jelentéktelen eredményeket talált. ARDLB-tesztjük rövid távon negatív, de hosszú távon pozitív kapcsolatot mutatott a nem olajipari GDP

és a kormányzati kiadások között, alátámasztva a holland betegség hipotézist, miszerint a nyersanyagbevételek csökkenése hatással lehet a kormányzati kiadásokra és a nem olajipari gazdasági tevékenységekre. Akbulayev (2024) jelentős negatív hatást talált az adóknak az 1991 és 2021 közötti GDP-re gyakorolt hatására Azerbajdzsánban, és megkérdőjelezte a közpénzek újraelosztó funkcióját. Seyfullali (2023) szintén negatív kapcsolatot figyelte meg a nem olajipari GDP és az adóbevételek között. Ezzel szemben Rzayev és Salayev (2021) azzal érvelt, hogy az adók hozzájárulnak a fekete-gazdaság és az adócsalás visszaszorításához. Általánosságban azonban ezeknek a tanulmányoknak a többsége támogatta az azerbajdzsáni gazdaság olajorientált fiskális politikáját, ahogyan azt Ahmadov (2022) is állítja.

Összefoglalva, a közzétett tanulmányok és megfigyelések alapján úgy tűnik, hogy az azerbajdzsáni kormány jelenlegi reformjai nem működnek megfelelően. A kiadások korlátozására és a SOFAZ-ból történő átutalások szabályozására irányuló javasolt fiskális szabályt a COVID-19 miatt elhalasztották. Mehdiyev (2021) a hosszú távú pénzügyi stabilitás biztosítása érdekében támogatta ezt a szabályt, míg Namazova (2020) hangsúlyozta a pénzügyi szabályozás, az erőforrás-gazdálkodás és a felügyeleti mechanizmusok megerősítésének szükségességét a gazdasági stabilitás megerősítése érdekében. Az azerbajdzsáni gazdaság továbbra is sebezhető, mivel nagymértékben függ a volatilis olajbevételektől, amelyek az állami költségvetés több mint felét teszik ki (Pashayev & Aliyev, 2020). A diverzifikáció és az olajfüggőség csökkentése elengedhetetlen a fenntartható növekedéshez. Ez a tanulmány hangsúlyozza, hogy Azerbajdzsánban nagyobb hangsúlyt kell fektetni a közpénzügyi tanulmányokra, és más olajban gazdag államokra is vonatkozik, mivel feltárja a közpénzügyi kutatások jelenlegi kihívásait és lehetséges irányait.

Adatok és módszertan

Az adatgyűjtés, -előkészítés, -elemzés és -jelentés teljes folyamata több fontos lépésből állt, amint azt az 1. ábra szemlélteti. A tanulmányhoz szükséges adatokat 2024 májusa és augusztusa között strukturált e-mailes interjúk segítségével gyűjtöttük 30 azerbajdzsáni szakértőtől (köztük közgazdászoktól, akadémikusoktól, tanácsadóktól és üzletemberektől). A minta részletes leírása az 1. táblázatban található.

Döringer (2021) szerint a szakértői tudás nagyon hatékony bizonyos témákról részletes, specifikus információk gyűjtéséhez. Weinstein (1993) és Kaiser (2014) megközelítését követve, ebben a tanulmányban szakértőnek azt a személyt tekintjük, aki közvetlen tapasztalatok (pl. gyakorlati készségek) vagy akadémiai képzés révén mélyreható ismereteket és készségeket szerzett egy adott területen. A szakértők olyan tudásalapú tevékenységeket végeznek, amelyek áthidalják a létrehozás és az alkalmazás közötti szakadékot, és nem csak tudósokat vagy szakembereket foglalnak magukban (Stehr & Grundmann, 2011). Ezért a szakértői vélemények jelentős potenciállal rendelkeznek a tudásbeli hiányosságok pótlásában, különösen akkor, ha új témák vagy kutatási kérdések még nem kerültek alapos vizsgálat alá (Baker et al., 2006). Ezek a megfontolások vezették a tanulmány elején az adatgyűjtés szisztematikus tervezését.

1. táblázat: A jelenlegi tanulmányban szereplő szakértők kvalitatív adatmintájának leírása.

ID	Tapasztalat (években)	Munkahely/ Szakágazat	Interjú hossza (karakter)	ID	Tapasztalat (években)	Munkahely/ Ágazat	Int. Hossz (karak.)
EXP 1	1	UNEC/E	3355	EXP 16	15	Nemzeti Munkaerő-piac- és Szociális Védelmi Megfigyelőközpont/S	1361
EXP 2	15	NGO/P	2949	EXP 17	9	UNEC/E	1320
EXP 3	4	Unibank/P	2099	EXP 18	8	AZTU/E	2209
EXP 4	20	UNEC/E	1949	EXP 19	4	Azerbajdzsáni Gazdasági Elemzési Intézet/S	5891
EXP 5	35	UNEC/E	1635	EXP 20	20	UNEC/E	1330
EXP 6	30	Khazar Egyetem/E	2351	EXP 21	6	Azerbajdzsán Köztársaság Központi Bankja/S	1275
EXP 7	3	UNEC/E	2580	EXP 22	20	UNEC/E	1328
EXP 8	30	NGO/P	5997	EXP 23	12	Baku Higher Oil School/E	2085
EXP 9	8	Állami Monopóliumellenes és Fogyasztói Piacellenőrző Szolgálat/S	2374	EXP 24	8	Magánvállalkozás/P	3574
EXP 10	14	NGO/P	1559	EXP 25	9	UNEC/E	3977
EXP 11	15	UNEC/S	2280	EXP 26	6	Baku Műszaki Egyetem/E	1260
EXP 12	3	Európai Áruklíring/P	1907	EXP 27	2	Magánvállalat/P	1895
EXP 13	5	Független pénzügyi szakértő/P	1280	EXP 28	13	Kormányzati ügynökség/S	1219
EXP 14	7	Gazdasági Elemző Intézet/S	4444	EXP 29	7	Qt Csoport/NGO	1403
EXP 15	7	Gazdasági Elemző Intézet/S	2535	EXP 30	11	Kormányzati ügynökség/S	2764

Forrás: A szerző saját összeállítása

Megjegyzések: EXP szakértőt jelöl; E oktatást jelöl; S állami szektort jelöl; P magánszektort jelöl; N az interjúk során szakértőnként összegyűjtött szavak számát jelöli; AC akadémiai szférát jelöl; UNEC az Azerbajdzsáni Állami Közgazdasági Egyetemet jelöli; NGO nem kormányzati szervezetet jelöl; AZTU az Azerbajdzsáni Műszaki Egyetemet jelöli.

A minta 87% férfi és 13% női válaszadóból állt. Az oktatási szektorban dolgozó akadémikusok a minta 40%-át, az állami szektorban dolgozó kormánytisztviselők 26,7%-át, a magánszektor képviselői 26,7%-át, az NGO-k szakemberei pedig 6,6%-át tették ki. A szakértők átlagos tapasztalata 8,5 év volt, a kvalitatív adatok osztályozásakor az ennél magasabb szintűeket „nagy tapasztalattal rendelkezőnek”, az alacsonyabb szintűeket pedig „átlag alatti” szakértőnek minősítették. Ez a kategorizálás lehetővé tette az eredmények árnyaltabb értelmezését a tematikus elemzésről szóló jelentés elkészítésekor. Ezenkívül a válaszok hossza is változó volt, a leghosszabb válasz összesen 5997 karaktert (beleértve az interjú kérdéseit és a szóközöket) tartalmazott, a legrövidebb pedig 1219 karaktert. Az 1. táblázat felsorolja a szakértők szakmáit, de a konkrét munkaköri megnevezéseket elhallgattuk, hogy biztosítsuk az anonimitást és ösztönözzük a nyitott válaszokat.

Miután elkészült a potenciális szakértői jelöltek első listája, amely elsősorban nyilvánosan elérhető médiatartalmakból, egyetemi és civil szervezetek listáiból, valamint tudományos publikációkból állt össze, három nyitott, strukturált kérdést küldtek ki e-mailben. Gardner (2009) A strukturált interjú módszertana című művében szereplő ajánlásoknak megfelelően először egy kis mintát határoztak meg, amelyet aztán hólabda mintavétellel és kapcsolódó technikákkal, például személyes kapcsolatokkal és közösségi médiával bővítettek. A válaszadási arány 85,7% volt, az eredetileg tervezett 35 szakértő közül 30 vett részt önként.

A strukturált kérdések lehetővé tették a szakértők számára, hogy részletes, árnyalt és kidolgozott válaszokat adjanak, ami összhangban áll Hawking (2018) gondolatával azok hatékonyságáról. A követő kérdéseket szándékosan elkerültük, hogy egyszerűsítsük az interjú folyamatát és elkerüljük az adatgyűjtéshez szükséges idő és erőfeszítés növekedését, mivel ez a tanulmány nagyobb mintanagyságot tűzött ki célul. Ez a megközelítés biztosította a tanulmány fő céljaival összhangban lévő, koherens, fókuszált kommunikációt. A kérdéseket Seidman (2006) iránymutatásai alapján dolgozták ki, és a következők voltak:

- ▶ Melyek a jelenlegi prioritást élvező problémák, kérdések vagy kihívások az azerbajdzsáni közpénzügyek terén?
- ▶ Elégedett-e az e területen végzett tudományos kutatások minőségével? Ha nem (vagy ha igen), kérjük, ossza meg velünk véleményét az okokról.
- ▶ Mely közpénzügyekkel kapcsolatos témákra kellene összpontosítani a jövőbeli tudományos kutatásokban, vagy mely témák válnak majd relevánssá?

Busetto et al. (2020) szerint az adatelőkészítési szakaszban a kvalitatív adatokat megtisztították és finomították, hogy eltávolítsák az interjúadatokban általában előforduló elírásokat és irreleváns elemeket; azonban ez minimális volt, mivel a tanulmányban e-mailes interjúkat használtak. Ezt követően az összegyűjtött adatokat azeri nyelvről angolra fordították, mivel az interjúkat eredetileg azeri nyelven készítették. A fordítást a Google Translate segítségével végezték a szerző felügyelete alatt, aki anyanyelvi azeri és magas szintű angol nyelvtudással rendelkezik, hogy minimalizálja a fordításban előforduló esetleges pontatlanságokat.

Ebben a tanulmányban a Quirkos (2.5.2 verzió) szolgált a QDA elsődleges szoftverként, amely több előkészítő lépést igényelt. Ezek közé tartozott az adatok bevitel (az egyes szakértői interjúk lefordított szövegének bevitel) és az adatok címkézése (az egyes szakértők tapasztalatának éveinek és szektorhoz való tartozásának feltüntetése). A Quirkos rendkívül hatékonyan bizonyult az adatokból kirajzolódó témák és al témák vizualizálásában. A szoftver népszerűsége folyamatosan növekszik, amint azt a legújabb tanulmányok is mutatják (pl. Dzhioshvili & Litvin, 2022; Thepsourinthone et al., 2022; Ejegi-Memeh et al., 2021).

A szoftverbeviteli adatok előkészítéséhez hasonlóan az elemzéshez szükséges adatokat is úgy rendezték, hogy a lehetséges technikai komplikációk minimálisra csökkenjenek. Ez a folyamat az adatok első olvasásával és átvizsgálásával kezdődött. Ezt követően konkrét technikai módosításokat hajtottak végre a szoftverben (pl. a forrás és a kód tulajdonságainak konfigurálása, valamint a szoftveres jelentéskészítés paramétereinek beállítása) a QDA zökkenőmentes lebonyolítása érdekében. Ezek az alapvető lépések megteremtették az alapot a kvalitatív kódolási folyamat számára, amely a tanulmány legmunkaigényesebb és legkreatívabb szakasza volt.

Az összegyűjtött interjúadatokat kódolták, hogy az információkat kezelhető szegmensekre bontsák (Alhojailan, 2012), így a TA érvényes betekintést nyerhetett a probléma átfogóbb megértéséhez (Joffe & Yardley, 2004). Joffe (2012) megjegyzi, hogy bár a számítógépek nem tudják ugyanúgy értelmezni a szöveget, mint a numerikus adatokat, segítenek a kutatóknak azáltal, hogy szisztematikusan felismerik a mintákat, összefüggéseket, sorrendeket és a kódok együttes előfordulását, ami sokkal könnyebbé teszi az adatok kinyerését. Ebben a tanulmányban összefoglaló, lényegyet megragadó kódokat rendeltek mondatokhoz, szavakhoz vagy más szövegelemekhez a további elemzés támogatása érdekében (Linneberg & Korsgaard, 2019), valamint a belső érvényesség fenntartása érdekében a tematikus minták és értelmezések kidolgozásában, Castleberry és Nolen (2018) elveivel összhangban. A kódolási folyamat ezért induktív és adatközpontú volt, és betartotta a Strauss és Corbin (1998) és Gibbs (2007) által megállapított irányelveket.

A kvalitatív kódolási folyamat több lépésben zajlott. Ebben a tanulmányban mind szemantikai, mind látens kódokat használtunk (Riazi et al., 2023) a szakértők e-mailes interjúiból származó közvetlen és közvetett információk kinyerésére. A szemantikai kódok a kifejezett tartalmat rögzítették, míg a látens kódok kritikai értelmezést adtak a megvitatott ötletek mögött meghúzódó társadalmi kontextusról. A kezdeti kódolás után az összes forrást újra elolvasták és újrakódolták. Ez magában foglalta néhány eredeti kód összevonását és új kódok létrehozását a korábban figyelmen kívül hagyott adatszegmensekhez (Goodrick & Rogers, 2015).

Ezenkívül a kvalitatív kódolás mellett reflektív írásmód is alkalmazásra került a kritikus gondolkodás és elemzés révén a QDA minőségének javítása érdekében, Jasper (2005) ajánlása szerint. A kvalitatív kutatásban a reflektív írásmód arra kéri a kutatókat, hogy vizsgálják meg saját tapasztalataikat, gondolataikat és érzéseiket, és értékeljék, hogy ezek hogyan befolyásolhatják a tanulmányt (Finlay, 2002). Ez az önismereti gyakorlat segít a kutatóknak felismerni elfogultságaikat és feltételezéseiket, ami növeli a kutatás megbízhatóságát és átláthatóságát (Creswell, 2013). A reflexív

írás a kvalitatív adathalmaz ismételt elolvasása és kódolása után további adatforrásként is szolgált. A kódolás és a reflexív írás befejezése után megkezdődött a TA.

A TA egyre népszerűbbé válik a kutatók körében a szöveges adatkészletek fő témáinak és altémáinak elemzésére, mert egyszerű, alkalmazkodó és olcsó (Braun és Clarke, 2012). Minőségi adatelemzési technikaként a TA segít azonosítani és feltárni az adatokon belüli mintákat vagy témákat, részletes betekintést nyerni és értelmező módszerekkel kezelni a témák széles skáláját (Alhojailan, 2012). A TA-t alkalmazó tanulmányok előnye a módszer szisztematikus szervezettsége, amely lehetővé teszi a témák gyakoriságának összehasonlítását a tartalomban, és elősegíti az adatok mélyebb megértését az értelmezésen keresztül (Alhojailan, 2012). Tekintettel a kvalitatív elemzés újdonságára az azerbajdzsáni közpénzügyi tanulmányokban, valamint Terry et al. (2017) ajánlásai alapján a TA-t választották a legmegfelelőbb módszerként az adatkészlet egyes elemeinek alapos vizsgálatához és az adatkészlet holisztikus elemzéséhez. A TA fő célja ebben a tanulmányban az volt, hogy olyan témákat generáljon, amelyek tükrözik a szakértők egyéni betekintését Azerbajdzsán közpénzügyeibe a strukturált interjúkérdésekre adott válaszok alapján.

Braun és Clarke (2012) hat fázist javasoltak egy tipikus TA elvégzéséhez, amelyet a jelen tanulmányban szigorúan alkalmaztak: az adatok megismerése, a kezdeti kódok létrehozása, a témák keresése, a témák áttekintése, a témák meghatározása és elnevezése, valamint a jelentés megírása. Ezek a fázisok az általános adatelemzési folyamat szerves részét képezik. Ezenkívül Braun és Clarke (2012) hangsúlyozzák az adatok értelmezésének és a TA és a kutatási kérdés(ek) összekapcsolásának fontosságát annak érdekében, hogy túllépjenek az eredeti adatok egyszerű átfogalmazásán, és árnyalt és koherens narratívát alkossanak. Ezenkívül jelentős figyelmet fordítottak az adatokon alapuló állítások kidolgozására és a témák hatókörének meghatározására, hogy a TA hasznossága ne csökkenjen a tanulmányban.

A TA mellett a kvalitatív adatminták szófelhő-vizualizációját és együttes előfordulási térképeket is készítettek, hogy a használt kvalitatív kódolási technikák alapján feltárják az adatkészlet különböző dimenzióit. A szófelhő-vizualizáció vizuális összefoglalást nyújtott a QDA-ról, kiemelte az adatkészlet fontos témáit és tendenciáit, és hangsúlyozta a szakértők által megosztott kulcsfontosságú fogalmakat és ötleteket (Joffe & Yardley, 2004). A ko-okkurrencia térképek pedig illusztrálták, hogy a kódolási folyamat befejezése után milyen gyakorisággal kapcsolódtak össze bizonyos kódok és témák.

Minden etikai szempontot figyelembe vettünk azzal, hogy a szakértőktől hozzájárulásukat kértük az általuk megadott adatok felhasználásához, miközben megőriztük anonimitásukat. A tematikus jelentésben a vezető- és utónevek helyett az szakértő szót és sorszámot (pl. 1, 2) használtunk, amelyek az 1. táblázat ID oszlopában találhatóak. A felmérés során tiszteletben tartották az Európai Unió Alapjogi Chartájának és az Európai Kutatási Integritási Magatartási Kódexnek a főbb elveit, és minden szakértő hozzájárult ahhoz, hogy névtelenül szerepeljen az elemzésben. A szakértőknek lehetőségük volt a kutatás bármely szakaszában visszalépni.

Eredmények

Az eredményeket négy alfejezetben mutatjuk be. Először röviden áttekintjük a kvalitatív kódokat. Másodsor bemutatjuk a TA eredményeit a ko-okkurrencia-elemzéssel (azaz az átfedési térképekkel) együtt. Harmadszor a fő kvalitatív minta szófelhő-vizualizációját mutatjuk be. Végül röviden összefoglaljuk a reflexív írás eredményeit.

A kvalitatív kódok áttekintése és a kezdeti tematikus leképezés

A QDA folyamat során a teljes szöveges adat 86%-át kódolták, átlagosan 31 kóddal szakértői válaszként. A szakértőkönkénti kódok száma 12 és 68 között mozgott. A másodrendű kódok elemzésekor öt fő téma került elő: gazdasági kihívások (258 kód), intézményi kihívások (164 kód), állami költségvetés (137 kód), tudományos tanulmányok (116 kód), valamint politikák és egyéb szempontok (azaz javaslatok; 46 kód). Ezenkívül volt egy „önálló megjegyzések” (49 kód) kategória is, amely olyan válaszokat tartalmazott, amelyek nem illeszkedtek ezekbe a témákba, de értékes betekintést nyújtottak a szakértők részéről.

A szakértőknek a feltett kérdésekkel kapcsolatos észrevételeinek dinamikájának megragadása érdekében az „észrevételek” kifejezést használták fő kódként, amely magában foglalta a nem elégedettséget (31 kód), a gyengeségeket/lemaradást (26 kód), a problémákat (16 kód), a kihívásokat (7 kód) és az elégedettséget (6 kód). Ezeket nem témaként sorolták be az általános TA-folyamatban, hanem kiegészítő kódként szolgáltak a szakértői véleményekben rejlő alapvető minták számszerűsítésére, és így megkönnyítették a TA értelmezését. Ezenkívül a jövőre vonatkozó elképzeléseket és trendeket „közelgő/jövőbeli” (42 kód) és „folyamatban lévő/trend” (23 kód) kategóriákba sorolták, amelyeket mind a „dinamika” fő kód alá csoportosítottak.

Tematikus elemzés

Braun és Clarke (2012) hangsúlyozták, hogy bár egyedi témák is felmerülhetnek, egy átfogó téma kell, hogy egyesítse a többi témát, és egy nagyobb narratívát mutasson be. Ebben a tanulmányban az „akadémiai tanulmányok” téma, amely 68 kvalitatív kódot kapott, töltötte be ezt az egyesítő szerepet, és szorosan kapcsolódott a többi témához. Ezért ez a szakasz az „akadémiai tanulmányok” témával kezdődik, amelyet a többi téma követ. Érdemes megjegyezni, hogy a téma neveket a kezdeti tematikus leképezéshez képest módosítottuk, hogy azok megfeleljenek Braun és Clarke (2012) irányelveinek.

Akadémiai tanulmányok: Mi nem működik és mit kellene tenni?

A szakértők egyhangúlag és nagyon elégedetlenül nyilatkoztak a közpénzügyek területén végzett jelenlegi akadémiai tanulmányokról, mivel azok nem elég tudományosak és érvényesek. A közpénzügyek területén korlátozott akadémiai szabadság és gyenge egyetemi oktatás, valamint a hatóságok részéről hiányzó igény gátolja a

szilárd szakirodalom kialakulását ezen a területen. Ennek eredményeként a publikált munkák gyakran elavultak, leíró jellegűek, felületesek és nem elégségesek az azerbajdzsáni közpénzügyek valós helyzetének magyarázatához. Ezenkívül a nyilvánosan elérhető, magas színvonalú és megbízható adatok hiánya tovább súlyosbítja az akadémiai kutatások szisztematikus értékeléseinek tartós hiányát.

„Lehetetlen egyetemek és kutatóközpontok tanulmányait találni. Vagy nincsenek ilyen tanulmányok, vagy általában nem publikálják azokat.” (10. szakértő, civil szervezet, 14 éves tapasztalat)

A közpénzügyi tanulmányok jelenlegi állapotával kapcsolatos széleskörű elégedetlenségre reagálva a szakértők hangsúlyozták, hogy szigorúbb tudományos kutatásokra van szükség ezen a területen. Ez az igény tükröződött a legnagyobb kvalitatív kódban, amelyet „tudományos megközelítés szükségességének” neveztek. A szakértők hangsúlyozták, hogy a tudományos módszerek alkalmazása elengedhetetlen a közpénzügyek tervezésének megértéséhez, a korrupció visszaszorításához és a gazdaságpolitika szabályozására szolgáló mechanizmusok létrehozásához. Az empirikus kutatások hiánya akadályozta az eredményalapú költségvetés bevezetését az olajban gazdag Azerbajdzsánban, és jelentős veszélyt jelent az olajbevételek fenntartható kezelésére. Ezenkívül a szakértők multidiszciplináris kutatásokat szorgalmaztak, amelyek politikai, intézményi és társadalmi szempontokat is figyelembe vesznek, hogy jobban kezelni tudják a közpénzügyi kérdéseket Azerbajdzsánban.

„A kutatások nagy része elméleti betekintést nyújt, de nem tartalmaz gyakorlati ajánlásokat, amelyeket a politikai döntéshozók végrehajthatnának ezeknek a kihívásoknak a kezelése érdekében. Egyértelműen hiányoznak az interdiszciplináris kutatások, amelyek összekapcsolják a közgazdaságtant, a politikatudományt és a közgazdaságtást.” (24. szakértő, magánszektor, 8 év tapasztalat)

Az akadémiai környezetben több olyan kihívást is azonosítottak, amelyek befolyásolják a közpénzügyek tanulmányozásának minőségét. Először is, az egyetemi tanárok gyakran eltántorítják a hallgatókat a közpénzügyek tanulmányozásától, mert nem elég rugalmasak ahhoz, hogy a megszerzett ismereteket alkalmazni tudják. Másodsor, hiányzik az együttműködés a magánszektor, a kormány és az egyetemek között, ami korlátozza a kutatást ezen a területen. Ez nemcsak a közpénzügyekkel kapcsolatos tanulmányok számának csökkenéséhez vezet, hanem hozzájárul a téma ismertségének hiányához az akadémiai körökben, beleértve az egyetemeket és a kutatóintézeteket is. Harmadszor, az egyetemi tanterveknek átfogóbban kell foglalkozniuk a közpénzügyekkel és a kapcsolódó témákkal, és be kell építeniük bevált tankönyveket és tananyagokat. Ilyen reformok nélkül nem valószínű, hogy a közpénzügyekkel foglalkozó kutatók és kutatóközpontok száma a közeljövőben növekedni fog Azerbajdzsánban. Ezen problémák megoldása érdekében a szakértők tudományosan megalapozottabb környezetet és a magas színvonalú kutatási tevékenységek fokozását szorgalmazzák.

„Ebben az irányban nem sok minőségi és elemző tanulmány készült.” (16. szakértő, közszféra, 15 év tapasztalat)

„Az egyetemeknek érdekelteknek kellene lenniük ebben a munkában, mivel a közpénzügyek oktatása jelenleg nem a kívánt szinten van.” (6. szakértő, oktatási szektor, 30 év tapasztalat)

Egyes szakértők aggodalmukat fejezték ki amiatt, hogy túlzott hangsúlyt kapnak az ökonometriai, matematikai és elméleti tanulmányok, amelyek nem helyezik kontextusba az állami pénzügyek gyakorlati kihívásait. Rámutattak, hogy a magas technikai és elméleti kutatások nem relevánsak sem a kormányzati döntéshozók, sem pedig a nagyközönség számára. Sok esetben a közpénzügyi tanulmányokban alkalmazott kvantitatív módszerek használatát felelőtlennek és irreálisnak tartják. A közpénzügyi adatok korlátozott átláthatóságával és elszámoltathatóságával kapcsolatos problémák megoldása érdekében a szakértők a kvalitatív kutatásokra való nagyobb támaszkodást javasolták. Az ilyen megközelítések hozzáférhetőbb és értelmesebb eredményeket hoznának, amelyeket a média és a független érdekelt felek is felhasználhatnának.

„Nem látok szisztematikus tanulmányokat. Az ökonometria idealizálása miatt komoly eltérések vannak a gazdasági alapoktól.” (5. szakértő, akadémiai szektor, 35 év tapasztalat)

„Az ebben az irányban végzett tudományos tanulmányok főként az általános helyzetet magyarázzák, és ökonometriai módszerekkel próbálják értékelni az állami költségvetés és a nem olajipari szektor olajbevételektől való függőségét. Ez nem túl kielégítő.” (1. szakértő, akadémiai szektor, 1 év tapasztalat)

A következő elemzési szakaszban egy együttes előfordulási elemzést végeztünk, amelynek során átfedési térképeket készítettünk a témák és a kvalitatív kódok közötti alapvető mintázatok és összefüggések azonosítása érdekében. Az „akadémiai tanulmányok” témakörében a szakértők 51%-a az akadémiai szférából, 20%-a kormányzati szervektől, 16%-a nem kormányzati szervezetektől és 13%-a a magánszektorból származott. A szakértelem szintje kiegyensúlyozott volt: a szakértők 51%-a rendelkezett a mediánnál kevesebb tapasztalattal, míg 49%-uk nagy tapasztalattal rendelkezett. A szakértők hangsúlyozták, hogy a jövőbeli kutatásoknak azt kell vizsgálniuk, hogyan lehet a nemzeti költségvetést kevésbé függővé tenni az olajbevételektől a fiskális fenntarthatóság elérése révén. Azokat a koncentrikus köröket szemlélteti, amelyekben az első téma és a legnagyobb kvalitatív kód, a „tudományos megközelítés szükségessége” együtt fordult elő. Az „akadémiai tanulmányok” mutatták a legnagyobb átfedést olyan látens kódokkal, mint „nem elégedett” (19 átfedés), „lemaradás/gyenge” (17 átfedés), „akadémiai környezet” (12 átfedés) és „önálló megjegyzések” (10 átfedés). A „tudományos megközelítés szükségessége” a „tudományos tanulmányok” (5 átfedés) mellett a legjelentősebb együttes előfordulást mutatta, ezt követték az

„egyéb javaslatok” (3 átfedés), a „politikai intézkedések” (2 átfedés), a „kvantitatív módszerek” (2 átfedés) és a „lemaradás/gyengeség” (2 átfedés).

Állami költségvetés

Az „állami költségvetés” fő kód csak röviden utalt magára az állami költségvetés fogalmára. Azonban az al-kódok – „kiadások”, „bevételek”, „nemzetközi tapasztalatok” és „eredményorientált költségvetés” – szakértői vélemények alapján nyújtottak mélyreható leírásokat. Például Azerbajdzsánban a kormányzati költségvetési kiadások hatékonysága és eredményessége kritikus kérdésként merült fel, amely jövőbeli tudományos vizsgálatot igényel. Bár a kormányzati kiadások társadalmi és gazdasági hatása a szakértők szerint még nagyrészt meghatározatlan, és a szociális kiadási mintákat hatékonytalannak és kiszámíthatatlannak tartják, a közkiadások és az államháztartás egészségének elemzésére irányuló kutatások jelentősen hiányoznak. Ezen túlmenően a szakértők a transzparenciát és az elszámoltathatóságot az állami költségvetési kiadásokkal kapcsolatos legsürgetőbb kihívások egyikének tartják, és hangsúlyozták, hogy átfogó teljesítménymutatókra van szükség a közkiadások eredményeinek értékeléséhez. E kérdések megoldásához szigorú tudományos módszerekre van szükség a kiadási gyakorlat fontos aspektusainak tisztázása érdekében.

„A túlnyomórészt olajbevételekből finanszírozott magas szintű közkiadások aggodalmakat vetettek fel az ilyen kiadási minták hosszú távú fenntarthatóságát illetően.” (24. szakértő, magánszektor, 8 év tapasztalat)

A szakértők rámutattak a nemzeti költségvetés korlátozott bevételi forrásaira is, amelyek nagymértékben függenek az olaj- és gázkivitelektől. Ennek a függőségnek az azerbajdzsáni fenntartható gazdasági növekedésre gyakorolt hatását, különösen ha az árucikkek ára csökken, és az ország nem áll készen bevételi forrásainak diverzifikálására, alapos tudományos elemzéssel kell vizsgálni. A meglévő szakirodalom azonban csak korlátozott betekintést nyújt abba, hogy ezeket a kihívásokat hogyan lehet hatékonyan kezelni.

Az „nemzetközi tapasztalatok” és az „eredményorientált költségvetés” alkódok azt mutatják, hogy Azerbajdzsánnak összhangba kell hoznia közpénzügyi gyakorlatát a nemzetközi szabványokkal, hogy hatékony fiskális reformokat hajthasson végre és csökkentse az olajbevételektől való függőségét. A bevált nemzetközi módszerek keretét biztosítanak e célok eléréséhez. Érdemes megjegyezni, hogy Azerbajdzsán közpénzügyi mutatói elmaradnak a globális referenciaértékektől, ami hangsúlyozza a mélyreható tudományos elemzés szükségességét a megalapozott politikai ajánlások kidolgozásához. A Nemzetközi Valutaalap és Japán tapasztalataira való hivatkozások értékes modelleket nyújtanak ezekhez a reformokhoz. Az eredményorientált költségvetési rendszerre való átállásról a nemzetközi tapasztalatokkal összhangban folytak megbeszélések, de a reformfolyamat 2019 óta megakadt, ami jelentős kockázatot jelent az államháztartás közép- és hosszú távú fenntarthatóságára nézve. A szakértők hangsúlyozzák, hogy a reformokat folytatni kell a középtávú kiadási ke-

ret megvalósítása és az eredményorientált költségvetési rendszerre való áttérés érdekében, amely területre célzott tudományos kutatásra van szükség.

„Az államháztartás másik problémája az eredményorientált költségvetési mechanizmusra való áttérés hiánya. Ennek eredményeként az állami költségvetési források nem kerülnek hatékonyan felhasználásra, és nem értékelhetők.” (10. szakértő, civil szervezet, 14 éves tapasztalat)

Három szakértő együttesen kiemelte az akadémiai kutatások több aktuális témáját, többek között a SOFAZ-ból történő átutalások korlátozását, a Vámbizottság bevételeinek relatív arányának csökkentését, a nem olajipari szektor nemzeti költségvetéshez való hozzájárulásának növelését, valamint az átláthatóság, az elszámoltathatóság és a hatékonyság intézményi tényezőinek javítását. 11 szakértő válasza alapján a költségvetési kiadásokkal kapcsolatos legfontosabb tudományos kérdések közé tartozik az eredményorientált költségvetéshez való áttérés, a befektetési tevékenység hatékonyságának figyelemmel kísérése – különösen az állami tulajdonú vállalatoknál –, a közbeszerzés átláthatóságának biztosítása, az olajárak függőségének csökkentése, a megújuló energia kezdeményezések finanszírozása, az államadósság kezelése és az adózási gyakorlatok javítása.

Ebben a témában a szakértők 55%-a nagyon tapasztalt volt, 45%-uk pedig a médián szintnél kevesebb tapasztalattal rendelkezett. Az akadémiai intézmények és a nem kormányzati szervezetek szakértői aktívabbak voltak, mint a többi szakértői kategória. Az „állami költségvetés” téma (mint fő kód) a következő kódokkal fedte át leginkább egymást: „jövő” (8 átfedés), „adósságkezelés” (23 átfedés), „átláthatóság” (23 átfedés), „önálló megjegyzések” (23 átfedés) és „intézményi akadályok” (23 átfedés). Ez azt jelzi, hogy a szakértők véleménye a költségvetési politikáról és kihívásokról szóló vitákban nagymértékben ezekre a területekre összpontosult. Hasonlóképpen, a „kiadások” kód is leggyakrabban az „optimalitás/hatékonyság” (23 átfedés), „jövő” (14 átfedés), „trendek” (13 átfedés), „szociális jólét” (8 átfedés), „fiskális fenntarthatóság” (6 átfedés) és „adósságkezelés” (5 átfedés). Az olyan kódok gyakori együttes előfordulása, mint a „kiadások” az adott kódokkal, arra utal, hogy a szakértők erőteljesen összpontosítanak a kiadások optimalizálására a hosszú távú pénzügyi stabilitás és a társadalmi jólét biztosítása érdekében, ami az akadémiai tanulmányok részét képeznie kellene.

Intézményi akadályok mint a jövőbeli kutatások mozgatórugói

A szakértők többször is rámutatnak az azerbajdzsáni közpénzügyi szektor átláthatóságával és elszámoltathatóságával kapcsolatos kritikus problémákra, amelyeket az akadémiai körökben meg kell vizsgálni. Az intézményi hiányosságok hozzájárulnak a projektköltségek felfelé torzításához, a sikkasztásokhoz és a korrupció kockázatának növekedéséhez. A részletes pénzügyi információkhoz való nyilvános hozzáférés hiánya megnehezíti a költségvetési kiadások és az állami intézmények teljesítményének hatékony ellenőrzését. E kihívások kezelése elengedhetetlen a közpénzügyi

gazdálkodás hatékonyságának és hitelességének javításához, ami átfogó reformokat és szilárd felügyeleti mechanizmusokat igényel. A közbeszerzés és a pénzügyek átláthatóságát biztosító intézkedések, valamint a megbízható adatokhoz való hozzáférés javítása elengedhetetlen a korrupció csökkentése és a közbizalom erősítése szempontjából. A szakértők azonban jelentős hiányosságokat állapítanak meg az ezeket a területeket tárgyaló tudományos tanulmányokban.

„Azerbajdzsánban évek óta a közpénzügyekkel kapcsolatos fő problémák az átláthatóság (elszámoltathatóság) és a hatékonyság kérdései.” (9. szakértő, közszféra, 8 év tapasztalat)

A szakértők konkrét politikai intézkedéseket is javasoltak az állami közpénzgazdálkodás hatékony irányítására vonatkozó korlátozott kapacitás intézményi kihívásainak kezelésére. Az adóalap szélesítése, az adóbeszedés javítása és a nem olajipari bevételi források diverzifikálása elismerten alapvető stratégiák a pénzügyi stabilitás elérése érdekében. A rendeletek és a jogi keretek végrehajtása azonban továbbra is nem megfelelő, és az elmúlt évek erőfeszítései ellenére alig történt előrelépés. Kutatásokra van szükség, hogy gyakorlati ajánlásokat lehessen adni a politikai döntéshozóknak, különösen a gazdasági diverzifikáció, a jövedelmi egyenlőtlenségek csökkentése és az inkluzív növekedés előmozdítása terén. További tanulmányokra van szükség a kormányzási reformok és a politikai keretek terén, hogy értékelni lehessen az államháztartás-gazdálkodás intézményi dimenzióit, de a jelenlegi tudományos és kutatási munka nem

„Fontos feltenni az akadémiai tanulmányok szempontjából intézményi jelentőségű kulcsfontosságú kérdéseket: Hatékonyak-e a gazdasági és szociális politikákra fordított kiadások, és milyen mértékben valósultak meg ezekkel a kiadásokkal a gazdasági és szociális politikák céljai?” (1. szakértő, oktatási szektor, 1 év tapasztalat)

Az egyéb azonosított kvalitatív kódok a következők: „intézményi szervezetek”, „korrupció”, „nem kormányzati szervezetek felszámolása” és „politizálás”. Az intézményi felépítésről szóló vitában a szakértők több kritikus kihívásra is rámutattak az azerbajdzsáni közpénzügyek kezelésében, például a hatástalan külső ellenőrzésekre és a költségvetés korlátozott parlamenti felügyeletére. A Számvevőszék hatékonyságát javítani kell, és problémát jelent, hogy a vámpolitikát elsősorban költségvetési mechanizmusként, nem pedig gazdasági szabályozásként alkalmazzák. Ezenkívül a közbeszerzések és a projektértékelések átláthatósága nem megfelelő, a költségvetési kiadásokról szóló jelentések pedig korlátozottak és nem kielégítőek. A költségvetési ügyek politikálása akadályozza a pénzügyi hatóságok és az akadémiai intézmények közötti együttműködést, míg az egyes minisztériumokban és végrehajtó szervezetekben elterjedt megvesztegetés tovább súlyosbítja ezeket a kihívásokat.

A szakértők szakértelem szintje kiegyensúlyozott volt, fele rendelkezett széles körű tapasztalattal, a másik fele pedig az átlagos tapasztalati szint alatt volt. Az előző

témához hasonlóan az akadémikusok és a nem kormányzati szervezetek képviselői különösen aktívak voltak a többi szakértői kategóriához képest a „Jövőbeli kutatásokat ösztönző intézményi akadályok” témában.

A téma két legfontosabb kvalitatív kódjának, nevezetesen a „transzparencia” és a „politikai reformok” együttes előfordulásának elemzése azt mutatja, hogy jelenleg a „transzparencia” (13 átfedés) és különösen az „elszámoltathatóság” (15 átfedés) kérdései vannak trendben. A szakértők viszont azt javasolják, hogy a közeljövőben vizsgálják meg az átláthatósági kérdéseket, amelyeket a „jövő” kód (8 átfedés) jelöl, különösen az „optimalitás és hatékonyság” (10 átfedés) dimenzióival kapcsolatban. További átfedések voltak az „akadémiai tanulmányok” (7 átfedés), a „korrupció” (7 átfedés), az „állami költségvetés” (4 átfedés) és a „kiadások” (4 átfedés) témákkal. A közpénzek átláthatóságával és azok ellenőrzésével kapcsolatos elképzeléseket „gyengének” (3 átfedés) és „problémásnak” (4 átfedés) ítélték. Ezek az átfedések a „felelősségre vonhatóság” kvalitatív kódjában is megfigyelhetők voltak. Végül a „politikai intézkedések” főként a szakértők előremutató javaslataival (9 átfedés), „akadémiai tanulmányokkal” (8 átfedés), „adó/adóztatás” (7 átfedés), „növekedés és fejlődés” (6 átfedés) és „hatékonyság/optimalitás” (5 átfedés) együtt jelentek meg.

Fókuszba helyezendő gazdasági szempontok

A „fókuszba helyezendő gazdasági szempontok” domináns témaként jelentek meg ebben a kutatásban, mivel a közpénzügyek különböző csatornákon keresztül szorosan kapcsolódnak a nemzetgazdasághoz (pl. állami tulajdonú vállalatok, közszféra foglalkoztatása és közberuházások). Következésképpen a legnagyobb kvalitatív kód a közgazdaságtan egyik alapvető fogalma, a „hatékonyság/optimalitás” volt. A szakértők megállapították, hogy Azerbajdzsánban nem vizsgálják kellőképpen a költségvetési kiadások optimalitását, hatékonyságát és eredményességét. Ez a hiányosság azonban túlmutat a közpénzügyeken, és a gazdaságon belüli strukturális hatékonysági problémákat tükrözi. Elengedhetetlen egy új, tudományos módszereken alapuló teljesítménymutató-rendszer bevezetése. A közpénzek fő kedvezményezettjeit, például az egészségügyet, az oktatást és a mezőgazdaságot költség-haszon szempontból kell elemezni a hatékonysági problémák azonosítása és csökkentése érdekében. Ezeknek a hatékonysági hiányosságoknak a megszüntetése enyhítené az átláthatóság és az elszámoltathatóság problémáit, amelyeket jelenleg az ilyen rendszerszintű gyengeségek akadályoznak. Ezen túlmenően ezek a hatékonysági hiányosságok hozzájárulnak szélesebb körű intézményi problémákhoz, többek között az elszámoltathatóság hiányához és a korrupcióhoz. Az optimalizálási erőfeszítéseknek a nem olajipari szektorok költségvetési hozzájárulásának növelésére kell összpontosítaniuk, amelyek jelenleg csak korlátozott mértékben részesednek a kormányzati költségvetési bevétel

„Ugyanakkor az állami költségvetés kiadásainak általános szintjének optimális voltát kvalitatív elemzésekkel kell vizsgálni.” (1. szakértő, oktatási szektor, 1 év tapasztalat)

„Az államháztartás irányítása általában nem hatékony. Ennek fő oka az intézményi keret, azaz az ellenőrző és kiegyensúlyozó mechanizmusok gyengesége.”
(6. szakértő, állami szektor, 30 év tapasztalat)

A téma második, harmadik és negyedik legnagyobb kvalitatív kódja a „függőség az olajbevételektől”, a „fiskális fenntarthatóság” és a „nem olajipari szektor” volt. Azerbajdzsán gazdasága és közpénzügyei nagymértékben függenek az olaj- és gázipari bevételektől, ami az országot sebezhetővé teszi a globális olajárak ingadozásainak. Az olajbevételek 2015-ös meredek csökkenése rávilágított az e függőséghez kapcsolódó kockázatokra, amelyek fiskális instabilitáshoz és valutaválságokhoz vezethetnek. Bár a kormány erőfeszítéseket tett a gazdaság diverzifikálására és az olajfüggőség csökkentésére, a nem olajipari szektor még nem járul hozzá jelentősen az állami költségvetéshez. A szakértők azt javasolják, hogy a fenntarthatóbb fiskális stratégiákkal kapcsolatos tudományos kutatások prioritásként kezeljék a bevételek diverzifikálását és a mezőgazdaság, az idegenforgalom és a technológia területén történő beruházásokat, hogy csökkentsék az olajfüggő gazdasághoz kapcsolódó kockázatokat.

„Fontos a gazdaság diverzifikálása a nem olajipari szektorból származó bevételekkel. Ez fontos lépés a pénzügyi stabilitás biztosítása érdekében.” (19. szakértő, állami szektor, négy év tapasztalat)

E témával kapcsolatos további kvalitatív kódokra támaszkodva a szakértők több ajánlást is tettek a közpénzügyi tanulmányok továbbfejlesztésére vonatkozóan. Hangsúlyozták, hogy Azerbajdzsánban az inkluzív gazdasági növekedés és fejlődés nem valósulhat meg hatékony fiskális politika nélkül, amelyhez adóreformokra van szükség a feketegazdaság visszaszorítása érdekében. A szakértők kiemelték továbbá, hogy a közpénzügyekben prioritást kell biztosítani a digitalizációnak, miközben foglalkozni kell a zöld átállás kihívásaival is. Ezenkívül továbbra is hiányosak az ismeretek az államadósság-kezelés és a kormány fiskális politikájának a magánvállalatokra gyakorolt hatása tekintetében. Különös figyelmet kell fordítani az állami tulajdonú vállalkozásokra, mivel azok nagymértékben függenek a közkiadásoktól.

„A rugalmasabb gazdaság kiépítése érdekében fontos megfontolni, hogy az adópolitika hogyan támogathatja a gazdaság diverzifikálására irányuló erőfeszítéseket.”
(25. szakértő, oktatási szektor, 9 év tapasztalat)

„A kutatásoknak azt is vizsgálniuk kell, hogy a fiskális politika milyen hatással van a jövedelmi egyenlőtlenségekre és a szegénységre, hogy bizonyítékot nyújtsanak az inkluzív gazdasági növekedéshez.” (30. szakértő, állami szektor, 11 év tapasztalat)

„Úgy gondolom, hogy olyan kérdések, mint a digitális technológiák alkalmazása a költségvetés-tervezésben, digitális információs bázisok létrehozása ezen a területen, az átláthatóság biztosítása és a digitális nemzeti valuták nagyon relevánsak.”
(20. szakértő, állami szektor, 20 év tapasztalat)

Az akadémiai és állami szektor szakértői a többi csoporthoz képest meglehetősen aktívak voltak ebben a témában. A ko-okkurrencia-elemzés (lásd a 6. ábra *a*) paneljét alapján a „hatékonyság/optimalitás” kvalitatív kód főként a „kiadások” (23 átfedés), a „jövő/közelgő” (17 átfedés), a „trend” (15 átfedés), az „átláthatóság” (10 átfedés), az „elszámoltathatóság” (8 átfedés) és a „politikai intézkedések” (5 átfedés) kifejezésekhez kapcsolódott. Ezzel szemben a „fiskális fenntarthatóság” kvalitatív kód főként a „jövő” és a trendek (mindkettő 9 átfedéssel), a kiadások (6 átfedéssel), az „adósságkezelés”, a „politikai intézkedések” és az „olaj- és gázárak” (mindkettő 4 átfedéssel) kódokkal állt kapcsolatban.

Ezt követően a „kőolaj-átutalásoktól való függőség” volt a legszorosabban kapcsolódó a „trendek” (10 átfedés), a „bevételek” (7 átfedés), a „jövő” (6 kód), a „kőolaj- és gázbevételek” (5 átfedés), a „nem kőolajszektor” (4 átfedés), a „kiadások és fiskális fenntarthatóság” (mindegyik 3 átfedéssel). Végül a „nem olajszektor” 6 átfedéssel rendelkezett a „jövővel”, 4 átfedéssel az „olajtranszferektől való függőséggel”, a „trendekkel” és az „adózással”, valamint 3 átfedéssel a „bevételekkel”, a „politikai javaslatokkal”, a „hatékonysággal/optimalitással” és az akadémiai tanulmányokkal.

Politikai és egyéb szempontok a közpénzügyi tanulmányokban

A szakértők e-mailes interjúikban rendszeresen tettek közpénzügyi tanulmányokhoz kapcsolódó politikai ajánlásokat, elsősorban előrettekintő és széles körű stratégiákat hangsúlyozva. Például azt javasolták, hogy prioritásként kell kezelni az olajátutalások arányának 50%-ról 30%-ra történő csökkentését, bár elismerték, hogy ennek a célnak az elérése kihívást jelent és fokozatos folyamat. A nem olajipari szektorból származó adóbevételek növelése érdekében elengedhetetlen a termelékenység növelése és átfogó fiskális reformok végrehajtása. A hatékony fiskális politika ja átfogó adminisztrációt, decentralizációt és jobb koordinációt igényel a monetáris politikával, miközben elengedhetetlen az átláthatóság és a közpénzügyekkel kapcsolatos információkhoz való hozzáférés javítása. Ezen túlmenően a fiskális reformoknak prioritásként kell kezelniük az adórendszer javítását, a gazdasági diverzifikációt és az erőforrások hatékony elosztását a szociális, egészségügyi és oktatási szektorok között a fenntarthatóság és a stabilitás biztosítása érdekében.

A második kvalitatív kód, az „egyéb javaslatok” számos, az azerbajdzsáni közpénzügyi tanulmányok javítását célzó szakértői ajánlást tartalmaz. Például a tudományos szigorúság hangsúlyozásával, kvantitatív és kvalitatív módszerek alkalmazásával, valamint az objektív, magas színvonalú tanulmányok számának növelésével javasolták az azerbajdzsáni közpénzügyi kutatások minőségének és hatásának javítását. A politikai kérdések népszerűsítése, hatékony vitafórumok létrehozása és a kormányzati támogatás biztosítása a kutatás objektivitásának sérelme nélkül elengedhetetlen lépések ebben a folyamatban. Ezenkívül az egyetemek aktív részvétele is kulcsfontosságú, csakúgy, mint a stresszteszteket és negyedéves előrehaladási jelentéseket magában foglaló alapos projektértékelések. A felülvizsgálati mechanizmusok megerősítése, a nemzetközi együttműködés előmozdítása, az akadémiai ösztönzők létrehozása és új kutatási területek – például a kormányzati

reformok – feltárása szintén elengedhetetlenek a közpénzügyi kutatások terén elért érdemi előrelépéshez.

A politikai javaslatok főként 11 szakértőtől származtak, míg a többi javaslatot 13 szakértő kódolta. A politikai javaslatok kvalitatív kódjainak 84%-a akadémikusoktól származott, míg a nem kormányzati szervezetek és a magánszektor szakértői egyaránt 8%-kal járultak hozzá. A politikai javaslatok kódja a „adó/adóztatás” (8 átfedés), a „nemzetközi tapasztalat” (4 átfedés) és a „politikai intézkedések” (4 átfedés) kódokkal fordult elő a leggyakrabban. Az „egyéb javaslatok” a leggyakrabban az „akadémiai tanulmányok” (5 átfedés), a „kiadások” (4 átfedés), a „jövő” (4 átfedés) és a „tudományos megközelítés szükségessége” (3 átfedés) kódokkal fordultak elő együtt.

Önálló megjegyzések

Az „önálló megjegyzések” kódja 22 szakértő nyilatkozatai, véleményei és utalásai alapján került kialakításra, akik nem illeszkedtek egyetlen tematikus kategóriába sem. Ez a kód 49 alkalommal került kódolásra, és főként az „Akadémiai tanulmányok” és az „Állami költségvetés” témákra vonatkozott. A téma fő jellemzője, hogy a szakértők bevezető vagy záró, spontán gondolatokat gyűjt össze némi reflexió után. Ebben a kódban nincs folyamatos gondolatmenet.

Ezek a megjegyzések főként az olajbevételektől való függőségre és a gazdasági diverzifikáció sürgető szükségességére, a közpénzügyekkel kapcsolatos meglévő kutatásokra és szakirodalomra összpontosítottak, rámutatva a jelenlegi tanulmányok erősségeire és hiányosságaira, valamint a közpénzügyek kezelésének rendszerszintű problémáira és régóta fennálló kihívásaira, valamint a reformok lassú ütemére. Végül a „önálló megjegyzések” és a „tudományos tanulmányok” kód (10 átfedés), a „politikai intézkedések” kód (5 átfedés), az „állami költségvetés” kód (4 átfedés), a „jövő” kód (4 átfedés) és a „kiadások” kód (3 átfedés) között volt a legtöbb átfedés.

Szófelhő-elemzés

Kutatásunk szófelhő-elemzése kiemeli a kulcsszavakat és azok gyakoriságát, feltárva az azerbajdzsáni közpénzügyekről szóló szakértői vélemények diskurzusának fontos témáit. Ezek az eredmények az azerbajdzsáni közpénzügyek területén uralkodó témákat és aggályokat illusztrálják, amelyek tükröződnek ezeknek a kulcsszavaknak a gyakoriságában. Először is, a „köz” kifejezés jelenik meg a leggyakrabban, 119 említéssel, ami aláhúzza központi szerepét a vitákban. Ezt követi a „költségvetés” kifejezés, amelyet 81 alkalommal említenek, ami tükrözi annak döntő jelentőségét az államháztartás irányításában. A „kutatás” és az „állam” kifejezések is kiemelt helyen szerepelnek, 74, illetve 70 említéssel, ami aláhúzza a tudományos kutatásra és a kormányzattal kapcsolatos kérdésekre való összpontosítást.

Egyéb figyelemre méltó kifejezések közé tartozik a „finance” (57 említés) és a „finances” (45 említés), amelyek a pénzügyi kérdések iránti széles körű érdeklődést jelzik. A „transzparencia” 37 alkalommal fordul elő, ami az állami pénzügyi tranzakciók át-

láthatóságára és elszámoltathatóságára irányuló érdeklődést jelzi. Hasonlóképpen, az „olaj” és a „gazdasági” kifejezések is 37-37 alkalommal szerepelnek, ami az ágazat fontosságát jelzi az azerbajdzsáni gazdaságban. A „menedzsment” kifejezés szintén 37 alkalommal fordul elő, ami a hatékony pénzügyi igazgatás fontosságát hangsúlyozza.

Az elemzés azt is mutatja, hogy fontos szerepet kapnak az „irányítás” (36 alkalommal) és a „tudományos” (35 alkalommal) kifejezések, ami stratégiai vezetésre és szigorú tudományos elemzésre utal. Az „Azerbajdzsán” és a „pénzügyi” kifejezések mindegyike 35 alkalommal szerepel, ami a nemzeti pénzügyi kérdésekre való összpontosítást jelzi. A „fiskális” és a „kérdések” kifejezések mindegyike 34 alkalommal szerepel, ami a fiskális politika és a kapcsolódó kihívások iránti érdeklődést jelzi. A „bevételek” és a „tanulmányok” kifejezések 30, illetve 29 alkalommal szerepelnek, ami a bevételek és a folyamatos kutatás fontosságát jelzi. Végül a „szociális” kifejezés 25 alkalommal szerepel, ami a szociális szempontok relevanciáját jelzi a pénzügyi vitában.

Forrás: A szerző saját elemzése a Quirkos szoftver segítségével

Reflektív írás

A kutatás utolsó szakaszában reflektív írásra került sor az önismeret, a mélyebb megértés, az értelmezés és a kvalitatív minta adatainak integrálása érdekében. Ez a megközelítés támogatta az elméleti koncepciók megfontolását is, és lehetővé tette az azerbajdzsáni közpénzügyek tanulmányozásával kapcsolatos gyakorlati kérdések jobb tisztázását.

A reflektív írás révén világossá vált, hogy a szakértők nem elégedettek a közpénzügyek jelenlegi ellenőrzési mechanizmusaival. Nem azért, mert nincsenek mechanizmusok a közpénzügyek ellenőrzésére, hanem azért, mert azok hatástalanok és formálisak. Ez az azerbajdzsáni gazdaság különböző időszakai között jelentős különbségekhez vezet a jelentéstétel és az elszámoltathatóság terén. Ezeknek a szempontoknak a versenyképes és kritikus elemzése azonban nem található meg a szakirodalomban.

Egy másik megfigyelés arra vonatkozik, hogy a szakértők szisztematikusabb tanulmányokat szorgalmaznak, amelyek távol állnak az ökonometriai módszerekkel végzett formális elméleti és matematikai modellezéstől, amelyek szélesebb közönség számára kevésbé érthetőek. Ezenkívül a különböző vitafórumok jelentősen növelnék az államháztartási kérdések láthatóságát, és megteremténék a további tanulmányokhoz szükséges alapot.

A közpénzügyekkel kapcsolatos tudományos tanulmányoknak átfogónak és holisztikusnak kell lenniük, beépítve Azerbajdzsán makroökonómiájának többdimenziós aspektusait. Ezért a szakértők különböző közvetlen és közvetett javaslatokat tettek az olajszektortól való függőség és az állam gazdaságban betöltött fő szerepének csökkentésére. Az a benyomás alakul ki, hogy nem biztosak abban, hogy a szükséges erőfeszítéseket megteszik annak érdekében, hogy legalább megpróbálják minimalizálni az állam gazdaságban betöltött fő szerepét, mivel ez függőséget teremt a kormányzati kiadásoktól, amelyek viszont szintén függenek az olajbevételektől és az olajáraktól. Ez az egyik oka annak, hogy a szakértők az azerbajdzsáni gazdaság forgatókönyv-elemzését javasolják a közpénzügyek területén felmerülő közép- és hosszú távú kihívások jobb megértése érdekében.

Egyes szakértők szerint az akadémiai tanulmányok hiánya megakadályozza, hogy megértsük, hogyan kapcsolódnak a helyi és nemzeti gazdasági realitások a gazdaság nemzeti versenyképességéhez és az államháztartás szerepéhez. A gazdaságpolitikának biztosítania kell a sikeres iparosítást és növekedést. Egyes szakértők azonban szkeptikusan álltak a gazdaságpolitika korlátozott lehetőségeihez és arra vonatkozóan mivel a legfontosabb tényező az olaj.

Találhatók olyan üzenetek is, amelyek arra utalnak hogy a közpénzügyekről kialakult egészséges közvélemény kialakítása érdekében diverzifikálni kell a kormányzati szervektől eltérő jelentéstételi hagyományokat. A szükséges mechanizmusok a szakértők által javasolt tudományos tanulmányok segítségével kidolgozhatók.

A válaszadók aggodalmát fejezték ki amiatt, hogy egyes tanulmányok csak bizonyos közintézményekben vagy hatóságoknál végezhetőek el, ami hozzáférhetőségi problémákhoz vezet. Kevés szakértő aggódik e tény miatt. Ezért a szakértői interjúkból a következő irányok vezethetők le a szakirodalomban: a politikai ciklusok koncepciójának alkalmazása, az egyetemek és a civil társadalom tagjai közötti holisztikus és harmonikus együttműködés a közintézményekkel, a közberuházások költség-hason elemzése, a gazdasági növekedés előreljelzése stb.

Záró megjegyzések

Az olajban gazdag országok közfinanszírozása és fiskális fenntarthatósága kritikus témák az akadémiai kutatásokban és a közbeszédben. Az árucikkek árának nagy ingadozása miatt a természeti erőforrásokból származó bevételek gyakran jelentős fellendülési és visszaesési ciklusokhoz vezetnek, ami nagy felelősséget ró a kormányokra a hatékony szabályozás és a megbízható fiskális gazdálkodás terén. A téma fontossága ellenére az erőforrásokban gazdag országokban, többek között Azerbaj-

dzsánban is, a témával kapcsolatos tudományos publikációk mennyiségében és minőségében egyaránt érezhető a következetes trendek hiánya. A hagyományos irodalomáttekintésekkel és bibliometriai tanulmányokkal ellentétben, amelyek a múltbeli és jelenlegi trendeket értékelik anélkül, hogy a jövőbeli irányokat vizsgálnák, egyértelműen szükség van a közpénzügyi tanulmányok dinamikájának értékelésére olyan kvalitatív kutatási módszerekkel, amelyek összekapcsolják a tudományos eredményeket a lehetséges jövőbeli fejleményekkel.

1991 óta Azerbajdzsán számos jelentős gazdasági változáson ment keresztül, többek között átmeneti és fellendülési időszakokon, olajboomon és a nemzeti valuta leértékelődésén. Ezek a tényezők Azerbajdzsánt értékes esettanulmánnyá teszik a közpénzügyi információk nyilvánosságra hozatala dinamikus tendenciáinak vizsgálata szempontjából, mivel az első megfigyelések aggodalomra adnak okot. Ebben a tanulmányban 30 strukturált e-mailos interjú és különböző QDA-módszerek, például tematikus elemzés, együttes előfordulási elemzés, szófelhő-vizualizáció és reflektív írás segítségével értékelték helyzetet, és nyertek szélesebb körű betekintést. A szakértői vélemények elemzése azt mutatja, hogy az állami pénzügyek területén fennálló sürgető problémák ellenére az e területen végzett tudományos kutatások még mindig fejletlenek Azerbajdzsánban. Azerbajdzsán, amely az 1990-es évek közepe óta az olaj- és gázalapú gazdasági növekedést követi, rendszeresen komoly kihívásokkal szembesül a pénzügyek és a makrogazdasági stabilitást illetően. Az akadémiai kutatások azonban még nem foglalkoztak ezekkel a kérdésekkel a kívánt mélységben. Ez aggodalmakat vet fel arra vonatkozóan, hogy megfelelő akadémiai ismeretek nélkül nem lehet teljes mértékben biztosítani a hatékony, hosszú távú közpénzügyi politika kialakítását.

Az „Akadémiai tanulmányok: mi nem működik és mit kell tenni?” témakörben világossá válik, hogy az azerbajdzsáni közpénzügyi tanulmányok nem rendelkeznek a gyorsan változó gazdasági feltételek akadémiai kezeléséhez szükséges dinamizmussal. A használt módszerek gyakran leíró jellegűek és nem meggyőzőek, ami korlátozza a közpénzügyi kérdések mélyreható vizsgálatát, hogy a kutatások ezen a területen multidiszciplináris, kvalitatív és partnerségi megközelítéseket indokolt alkalmazni (pl. köz- és magánszféra közötti együttműködések formájában), és az egyetemi tanterveket ennek megfelelően kell frissíteni. Az ilyen megközelítések jobban figyelembe vehetik a közpénzügyek gazdasági és intézményi dimenzióit, és értékes információkkal szolgálhatnak a politikai döntéshozók számára.

Az „állami költségvetés” téma a szakértők által végzett, az állami költségvetés kiadásainak és bevételeinek tudományos elemzésére összpontosított. A szakértői vélemények hangsúlyozták az eredményeken alapuló költségvetés bevezetésének és a nemzetközi bevált gyakorlatok fiskális politikába való beépítésének szükségességét. E téma keretében kiemelték az olaj- és gázszektorból származó bevételektől való függőség csökkentésének fontosságát is, ami az azerbajdzsáni gazdaságról szóló vitákban gyakran felmerülő téma. Mivel a nyersanyag-kitermelő iparágak továbbra is jelentősen hozzájárulnak a közpénzügyekhez, elengedhetetlen a fenntarthatóbb fiskális keret felé vezető reformok felgyorsítása.

Hatékony ellenőrző és kiegyensúlyozó mechanizmusok nélkül egyetlen politikai intézkedés vagy kormányzati döntés sem lesz elegendő az azerbajdzsáni közpénz-

ügyekkel kapcsolatos gazdasági realitások kezeléséhez. Az „Intézményi akadályok mint a jövőbeli kutatások mozgatórugói” című szakasz hangsúlyozza az olyan konkrét intézményi kihívások tudományos vizsgálatának fontosságát, mint az átláthatóság, az elszámoltathatóság és a korrupció elleni küzdelem, annak érdekében, hogy a kormány számára megvalósítható politikai ajánlásokat lehessen kidolgozni. Bár az intézményi közgazdaságtan lendületet vett, amit a közelmúltban e területen Nobel-díjat nyert tudósok is bizonyítanak, ezekre a szempontokra való összpontosítás jól illeszkedik a globális trendekhez és a gazdaságpolitika fejleményeihez.

A „Középpontba helyezendő gazdasági szempontok” téma nem hozott váratlan eredményeket az akadémiai kutatások elsődleges területeinek tekintetében. Bár számos tanulmány vizsgálta az olaj szerepét az azerbajdzsáni gazdaságban, még mindig jelentős ismerethiány tapasztalható, különösen a kormányzati bevételek és kiadások hatékonysága és optimalizálása, az olajbevételektől való függőség csökkentése, valamint a nem olajipari ágazatok fejlesztésének ösztönzése terén. Az akadémiai publikációk számának növekedése ellenére a szakértők aggodalmukat fejezték ki azok minőségével kapcsolatban, és hangsúlyozták, hogy mélyebb akadémiai elemzésre van szükség ezekben a közpénzügyekkel kapcsolatos kérdésekben. Az ötödik téma, amely a szakértők politikai javaslataival foglalkozott, főként a már említett intézményi és gazdasági szempontokat fedte le. A szakértők rámutattak, hogy a politikai tanulmányokat népszerűsíteni kell, hogy alternatív nézőpontokat lehessen megismerni a közpénzügyekkel kapcsolatos kérdésekben.

Ebben a tanulmányban az államháztartási kutatásokat strukturált interjúk segítségével értékelte a szerző egy kiválasztott szakértői mintán keresztül, ami egy új-szerű megközelítés, amely a hagyományos irodalomáttekintéseknél és bibliometriai tanulmányoknál mélyebb betekintést nyújt. Ugyanakkor néhány korlátozást is meg kell említeni: Először is, a strukturált interjú formátum csak korlátozott mélységben tette lehetővé a szakértői vélemények megragadását. Mindazonáltal ez a megközelítés hasznosnak bizonyult, tekintettel a QDA szisztematikus alkalmazása miatt korlátozott időre és erőforrásokra. Másodszor, a korlátozott válaszadási arány és a minta szerkezete kihívást jelentett a tematikus telítettség átfogóbb elérésében. Harmadszor, a nem verbális jelzések hiánya, ami az e-mailes interjúkban gyakori, korlátozta a kvalitatív adatok értelmezésének mélységét. Végül, az önbevallásos adatok félreértelmezés és elfogultság kockázatával járnak, mivel a kontextuális jelzések minimálisak. A jövőbeli tanulmányok előnyösnek bizonyulhatnak a mélyreható, személyes interjúk, esetleg a megalapozott elmélet vagy a fejlett kvalitatív elemzési technikák alkalmazásával.

Irodalomjegyzék

1. Ahmadov, B. (2022). Az olajárak hatása az azerbajdzsáni állami költségvetés tőkeberuházásaira. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 12(6), 383-388. <https://doi.org/10.32479/ijeeep.13656>
2. Ahmadov, I. (2016). Azerbajdzsán új makrogazdasági helyzete: Hogyan lehet alkalmazkodni az alacsony olajárakhoz. *Caucasus Analytical Digest*, (83), 2-5. <http://hdl.handle.net/20.500.12323/3412>
3. Ahmadov, V. (2022). Az olajexportáló Azerbajdzsán pénzügyi politikája. *Tudományos gyűjtemény «InterConf+»*, 19(99), 9-21. <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.02.2022.001>
4. Akbulaev, N. (2024). Az adóbevételek hatása Azerbajdzsán gazdasági növekedésére. *Public Finance Quarterly= Pénzügyi Szemle*, 70(1), 66-82. https://doi.org/10.35551/PFQ_2024_1_4
5. Alhojailan, M. I. (2012). Tematikus elemzés: kritikai áttekintés a folyamatról és az értékelésről. *West East Journal of Social Sciences*, 1(1), 39-47. https://faculty.ksu.edu.sa/sites/default/files/ta_thematic_analysis_dr_mohammed_alhojailan.pdf
6. Aliyev, K., & Mikayilov, C. (2016). Számít-e a költségvetési kiadások összetétele a hosszú távú gazdasági növekedés szempontjából egy erőforrásokban gazdag országban? Bizonyítékok Azerbajdzsánból. *Academic Journal of Economic Studies*, 2(2), 147-168.
7. Aliyev, K., & Nadirov, O. (2016). Hogyan befolyásolja a fiskális politika az olajiparon kívüli gazdasági teljesítményt Azerbajdzsánban? *Academic Journal of Economic Studies*, 2(3), 11-29.
8. Aslanli, K. (2015). Fiskális fenntarthatóság és az állami olajalap Azerbajdzsánban. *Journal of Eurasian Studies*, 6(2), 114-121. <https://doi.org/10.1016/j.euras.2015.03.004>
9. Aslanli, K. (2018). Azerbajdzsán: A civil társadalom és a kőolajszektor. In I. Overland (szerk.), *Public Brainpower: Civil Society and Natural Resource Management* (55-73. o.). Palgrave Macmillan Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-60627-9_4
10. Aslanov, I. (2015). Azerbajdzsán állami költségvetési bevételei: az adóterhek és a kőolaj tényező szerepe. *Közép-Ázsia és a Kaukázus*, 16(3-4), 137-155.
11. Bağırzade, E. (2023). Azerbaycan'ın pandemi sonrası ekonomik kalkınma perspektifi [Azerbajdzsán pandémiát követő gazdasági fejlődésének perspektívája]. *Türk Dünyası Araştırmaları* 133(263), 187-206. <https://doi.org/10.55773/tda.1283877>
12. Baker, J., Lovell, K., & Harris, N. (2006). Mennyire szakértők a szakértők? A „szakértő” fogalmának vizsgálata a Delphi panel technikák keretében. *Nurse researcher*, 14(1), 59-70. <https://doi.org/10.7748/nr2006.10.14.1.59.c6010>
13. Bayramov, S. (2021). Az Azerbajdzsáni Köztársaság programjaira és projektjeire fordított költségvetési kiadások hatékonyságának növelésének fő irányai. In M. Ibrahimov, A. Aleksic & D. Dukic (szerk.), 37. *Nemzetközi Tudományos Konferencia a Gazdasági és Társadalmi Fejlődésről – A Fenntartható Fejlődés Társadalmi-Gazdasági Problémái* (346-354. o.). Varazdin Fejlesztési és Vállalkozási Ügynökség.
14. Boyarchuk, D. (2012). Azerbajdzsán fiskális politikája az olajboom után. *CASE hálózat e-briefs*, (2), 1-3.

15. Braun, V., & Clarke, V. (2012). Tematikus elemzés. In H. Cooper, P. M. Camic, D. L. Long, A. T. Panter, D. Rindskopf, & K. J. Sher (szerk.), *APA kézikönyv a pszichológiai kutatási módszerekről, 2. kötet: Kutatási tervek: kvantitatív, kvalitatív, neuropszichológiai és biológiai* (57–71. o.). Amerikai Pszichológiai Társaság. <https://doi.org/10.1037/13620-004>
16. Busetto, L., Wick, W., & Gumbinger, C. (2020). Hogyan kell használni és értékelni a kvalitatív kutatási módszereket. *Neurológiai kutatás és gyakorlat, 2*(1), 14. <https://doi.org/10.1186/s42466-020-00059-z>
17. Castleberry, A., & Nolen, A. (2018). A kvalitatív kutatási adatok tematikus elemzése: olyan egyszerű, mint amilyenek hangzik? *Aktuális kérdések a gyógyszerészeti oktatásban és tanulásban, 10*(6), 807–815. <https://doi.org/10.1016/j.cptl.2018.03.019>
18. Chugunov, I., Pasichnyi, M., Koroviy, V., Kaneva, T., & Nikitishin, A. (2021). A gazdasági fejlődés fiskális és monetáris politikája. *Európai Folyóirat a Fenntartható Fejlődésről, 10*(1), 42–52. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n1p42>
19. Collier, P., & Hoeffler, A. (2005). Erőforrás-jövedelmek, kormányzás és konfliktusok. *Journal of conflict resolution, 49*(4), 625–633. <https://www.jstor.org/stable/30045133>
20. Cresswell, J. (2013). *Minőségi kutatás és kutatási terv: Öt megközelítés közül választani* (3. kiadás). SAGE.
21. Dabrowski, M. (1996). *Pénzügyi válság az átalakulási időszakban: Trendek, stilizált tények és néhány fogalmi probléma*, CASE Network Studies and Analyses 0072, CASE-Center for Social and Economic Research. <https://ideas.repec.org/p/sec/cnstan/0072.html>
22. Döringer, S. (2021). „A problémaközpontú szakértői interjú”. Minőségi interjúmódszerek kombinálása a implicit szakértői tudás vizsgálatához. *International Journal of Social Research Methodology, 24*(3), 265–278. <https://doi.org/10.1080/13645579.2020.1766777>
23. Dzhghioshvili, E., & Litvin, J. (2022). A karéliei és pomori nők identitásának vizsgálatához végzett mélyinterjúk analitikus kódolása. *KnE Social Sciences, 55*–61. <https://doi.org/10.18502/kss.v7i3.10423>
24. Ejegi-Memeh, S., Darlison, L., Moylan, A., Tod, A., Sherborne, V., Warnock, C., & Taylor, B. H. (2021). Élet mezoteliómával: kvalitatív tanulmány a brit férfi katonai veteránok tapasztalatairól. *European Journal of Oncology Nursing, 50*, <https://doi.org/10.1889/10.1016/j.ejon.2020.101889>
25. Eyubov, V. S. (2000). Налогообложение Азербайджана в условиях перехода к рыночной экономике [Azerbajdzsán adózása a piacgazdaságra való átállás kontextusában]. *Международный бухгалтерский учет=Nemzetközi számvitel, (11)*, 33–36.
26. Finlay, L. (2002). Tárgyalás a mocsárban: A reflexivitás lehetőségei és kihívásai a kutatási gyakorlatban. *Qualitative Research, 2*(2), 209–230. <https://doi.org/10.1177/146879410200200205>
27. Gardner, B. (2009). Ösztönző hólabda-hatás. *The Psychologist, 22*(9), 768–769.
28. Gasimova, N. (2020, december). *Azerbajdzsán 2021-es állami költségvetése: független vélemény*. https://cesd.az/new/wp-content/uploads/2020/12/CESD_Publication_State_Budget_Azerbaijan_2021.pdf

29. Gibbs, G. R. (2007). Tematikus kódolás és kategorizálás. In *Minőségi adatok elemzése*, 703, (38-55. o.). SAGE Publications, Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781849208574>
30. Goodrick, D., & Rogers, P. J. (2015). Kvalitatív adatelemzés. In K. E. Newcomer, H. P. Hatry & J. S. Wholey (szerk.), *Gyakorlati programértékelési kézikönyv* (561-595. o.). Wiley. <https://doi.org/10.1002/9781119171386>
31. Guliyev, F. (2009). Olajvagyon, patrimonializmus és a demokrácia kudarca Azerbajdzsánban. *Caucasus Analytical Digest*, (2), 2-5.
32. Gushkhani, R. (2019). Az Azerbajdzsán Köztársaság költségvetési politikájának jelenlegi állapota és javulásának kilátásai. In M. Ibrahimov, A. Aleksic & D. Dukic (szerk.), *37. Nemzetközi Tudományos Konferencia a Gazdasági és Társadalmi Fejlődésről – A Fenntartható Fejlődés Társadalmi-Gazdasági Problémái* (348–358. o.). Varazdin Fejlesztési és Vállalkozási Ügynökség.
33. Hajizada, N., Alizada, T., & Jamalov, R. (2015, szeptember). *Azerbajdzsán állami költségvetése 2016-ban: Kilátások és kihívások*. https://cesd.az/new/wp-content/uploads/2015/09/CESD_Paper_Budget_Azerbaijan_2016.pdf
34. Hawkins, J. (2018). Az e-mailes interjúk gyakorlati hasznossága és alkalmassága a kvalitatív kutatásban. *The Qualitative Report*, 23(2). https://digitalcommons.odu.edu/nursing_fac_pubs/24
35. Huseynov, R. (2019). A pénzügyi ellenőrzés szerepe a költségvetési források felhasználásának hatékonyságának növelésében. In M. Ibrahimov, A. Aleksic & D. Dukic (szerk.), *37. Nemzetközi Tudományos Konferencia a Gazdasági és Társadalmi Fejlődésről – A Fenntartható Fejlődés Társadalmi-Gazdasági Problémái* (238–247. o.). Varazdin Fejlesztési és Vállalkozási Ügynökség.
36. Nemzetközi Költségvetési Partnerség (2023). *Nyílt költségvetési felmérés*. <https://internationalbudget.org/wp-content/uploads/IBP-OBS-Global-Report-2023-v4-Final-Artwork.pdf>
37. Joffe, H. (2012). Tematikus elemzés. In D. Harper & A. Thompson R. (szerk.), *Minőségi kutatási módszerek a mentálhigiénében és a pszichoterápiában: Útmutató hallgatók és szakemberek számára* (210–223. o.). Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781119973249.ch15>
38. Joffe, H., & Yardley, L. (2004). Tartalom- és tematikus elemzés. In D .F. Marks & L. Yardley (szerk.), *Kutatási módszerek a klinikai és egészségpszichológiában* (56–68. o.). SAGE Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781849209793.n4>
39. Kaiser, R. (2014). Konzeptionelle grundlagen und praktische durchführung [Konzepcionális alapok és gyakorlati megvalósítás]. In *Qualitative Experteninterviews* (1–20. o.). Springer Fachmedien.
40. Kalbiyev, Y., & Seyfullali, J. (2024). Fiscal policy and economic growth in resource-rich country: Empirical evidence from Azerbaijan. *Public and Municipal Finance*, 13(1), 83-94. [https://doi.org/10.21511/pmf.13\(1\).2024.07](https://doi.org/10.21511/pmf.13(1).2024.07)
41. Kaser M. (2003). A rendszerszintű átmenet gazdasági és társadalmi hatása Közép-Ázsiában és Azerbajdzsánban. *Perspectives on Global Development and Technology*, 2(3), 459-473. o. <https://doi.org/10.1163/156915003322986352>
42. Khalilzada, J. (2024). Megmagyarázza-e a támadás-védelem elmélet a kis államok közötti háborúk kitörését? Az 2020–2023-as örmény-azerbajdzsáni háború okai

- és következményei. *Journal of Asian Security and International Affairs*, 11(2), 190–213. <https://doi.org/10.1177/2347797024125009>
43. Linneberg, M. S., & Korsgaard, S. (2019). Minőségi adatok kódolása: Összefoglaló útmutató kezdőknek. *Qualitative Research Journal*, 19(3), 259–270. <https://doi.org/10.1108/QRJ-12-2018-0012>
44. Lücke, M. (2010). *Stabilizációs és megtakarítási alapok a természeti erőforrásokból származó bevételek kezelésére: Kazahsztán és Azerbajdzsán Norvégiával szemben*. Kiel munkadokumentum, 1652. sz. <https://hdl.handle.net/10419/41454>
45. Maharramov, R. (2010). Kőolajból finanszírozott állami beruházások Azerbajdzsánban: hatások a versenyképességre és a foglalkoztatásra. In I. Overland, H. Kjaernet & A. endall-Taylor (szerk.), *Caspian Energy Politics* (54–75. o.). Routledge.
46. Mahnovski S. (2003). Természeti erőforrások és potenciális konfliktusok a Kaszpi-tenger régiójában. In O. Olikier & T. Szayna (szerk.), *Konfliktusok Közép-Ázsiában és a Dél-Kaukázusban: következmények az amerikai hadsereg számára* (109–144). RAND Corporation.
47. Makhmutova, M. (2007). A költségvetési folyamat a kaszpi-tengeri országokban: Kazahsztán és Azerbajdzsán tapasztalatai. *Problems of Economic Transition*, 50(4), 24–65.
48. Mehdiyev, A. (2021). *A fiskális politika hatékonysága az olajban gazdag országokban: Azerbajdzsán esete*. [Mesterszakos diplomamunka, Università Ca' Foscari Venezia]. Università Ca' Foscari Venezia online. <http://hdl.handle.net/10579/19568>
49. Mikesell, J. L., & Mullins, D. R. (2001a). A költségvetési folyamatok és eljárások reformja a volt Szovjetunió országaiban – tapasztalatok Azerbajdzsánban és a közép-ázsiai köztársaságokban. *Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management*, 13(3), 437–474.
50. Mikesell, J. L., & Mullins, D. R. (2001b). A költségvetési rendszerek reformja a volt Szovjetunió országaiban. *Public Administration Review*, 61(5), 548–568.
51. Muradov, A. (1997). *Мировое хозяйство и переходная экономика [Világgazdaság és átmeneti gazdaság]*. Полиграф-СКВ=Polygraph-SKV. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3478564
52. Namazova, N. (2020). Az azerbajdzsáni pénzügyi források felhasználásának szabályozásának jellemzői. In A. Ismayilov, K. Aloyev & B. A. Manuel (szerk.), *Gazdasági és társadalmi fejlődés: 55. Nemzetközi Tudományos Konferencia a Gazdasági és Társadalmi Fejlődésről: Konferencia-kiadvány* (213–218. o.). Varazdin Fejlesztési és Vállalkozási Ügynökség.
53. Pashayev, E., & Aliyev, U. (2020). Az állami bevételek és kiadások elemzése az Azerbajdzsánban a fenntartható fejlődés biztosítása érdekében, valamint azok javításának irányai. *Expert Journal of Economics*, 8(1), 24–30. <https://economics.expertjournals.com/23597704-803/>
54. Pomfret, R. (2012). Erőforrás-gazdálkodás és átmenet Közép-Ázsiában, Azerbajdzsánban és Mongóliában. *Journal of Asian Economics*, 23(2), 146–156. <https://doi.org/10.1016/j.asieco.2011.08.004>
55. Riazi, M., Ghanbar, H., & Rezvani, R. (2023). Minőségi adatok kódolása és elemzése: A Journal of Second Language Writing folyóiratban megjelent cikkek szisz-

- tematikus áttekintése. *Iranian Journal of Language Teaching Research*, 11(1), 25-47. <https://doi.org/10.30466/IJLTR.2023.121271>
56. Rzayev, Z., & Salayev, R. (2021). Az adóterhek szintjét és az adózási környezetet befolyásoló tényezők elemzése az Azerbajdzsáni Köztársaságban. In S. Yagubov, S. Aliyev, & M. Mikic (szerk.), *Gazdasági és társadalmi fejlődés, 70. nemzetközi tudományos konferencia a gazdasági és társadalmi fejlődésről: Konferencia-kiadvány* (381-386. o.). Varazdin Fejlesztési és Vállalkozási Ügynökség.
57. Sachs, J. D., & Warner, A. M. (1997). A hosszú távú növekedés alapvető forrásai. *The American Economic Review*, 87(2), 184-188. <https://www.jstor.org/stable/2950910>
58. Scharp, K. M. (2021). Tematikus együttes előfordulási elemzés: Elmélet és kvalitatív módszer kidolgozása az ambivalens élmények megvilágítására. *Journal of Communication*, 71(4), 545-571. <https://doi.org/10.1093/joc/jqab015>
59. Seidman, I. (2006). *Interjúkészítés mint kvalitatív kutatás: Útmutató oktatási és társadalomtudományi kutatók számára* (3. kiadás). Teachers College Press.
60. Seyfullali, J. (2023). Adóbevételek és gazdasági növekedés az erőforrásokban gazdag országokban: Empirikus bizonyítékok Azerbajdzsánból. *Journal of Economic Sciences: Theory & Practice*, 80(2), 47-59.
61. Singh R., Laurila J. (1999) *Azerbajdzsán: Legújabb gazdasági fejlemények és politikai kérdések a növekedés fenntarthatóságában*. Finn Nemzeti Bank – Átmeneti Gazdaságok Intézete (BOFIT), Vitadokumentumok 5/1999. <https://hdl.handle.net/10419/212464>
62. Stehr, N., & Grundmann, R. (2011). *Szakértők: A szakértelem tudása és hatalma* (1. kiadás). Routledge.
63. Stiglitz, J. E. (2000). A tőkepiac liberalizációja, a gazdasági növekedés és az instabilitás. *World Development*, 28(6), 1075-1086. [https://doi.org/10.1016/S0305-750X\(00\)00006-1](https://doi.org/10.1016/S0305-750X(00)00006-1)
64. Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *A kvalitatív kutatási technikák alapjai: Technika és eljárások a megalapozott elmélet kidolgozásához* (2. kiadás). SAGE Publications Ltd.
65. Terry, G., Hayfield, N., Clarke, V., & Braun, V. (2017). Tematikus elemzés. In C. Willig & W. S. Rogers (szerk.), *A SAGE kézikönyve a kvalitatív kutatásról a pszichológiában* (17-36. o.). SAGE Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781526405555.n2>
66. Thepsourinthone, J., Dune, T., Liamputtong, P., & Arora, A. (2022). Ez egy férfiak világa: Minőségi tanulmány a nemekről és a szexualitásról ausztrál meleg férfiak körében. *Nemzetközi Környezetkutatási és Közegészségügyi Folyóirat*, 19(4), 2092. <https://doi.org/10.3390/ijerph19042092>
67. Weinstein, B. D. (1993). Mi az a szakértő? *Theoretical Medicine*, 14(1), 57-73. <https://doi.org/10.1007/BF00993988>
68. Zeynalli, L., & Hasanoğlu, M. (2022). Az állami kiadások hatásának értékelése az azerbajdzsáni gazdasági növekedésre. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi= International Journal of Management Academy*, 5(3), 544-553. <https://doi.org/10.33712/mana.1179687>